

Latin Amerika Ülkeleri İle İlişkilerimiz

Büyükelçi Selahattin ALPAR*

Özet

Latin Amerika ile ilişkilerimiz giderek gelişmekte, çeşitlilik kazanmakta ve dış politikamızda önemli bir yer tutmaktadır. Hükümetimiz Latin Amerika ile ilişkilerimize yeni bir hız kazandırmak amacıyla 2006 yılını “Latin Amerika Yılı” ilan etmiş ve önümüzdeki yıllara da intikal edebilecek bir Eylem Planı çerçevesinde çeşitli girişimler ve etkinlikler yapılmasını öngörmüştür. Bu makalede Latin Amerika ülkeleri ile ilişkilerimizin geçmişi ve halen ulaştığı aşama hakkında özlü bazı bilgiler verildikten sonra geleceğe yönelik planlanan faaliyetlere değinilmektedir.

Abstract

Our Relations with the Latin American Countries

The relationship between Turkey and Latin American countries with its expansion and diversity, constitutes one of the important aspects of Turkish Foreign Policy. Declaring the year 2006, as the “Year of Latin America” to display Turkey’s growing interest to develop her relations with the Latin American countries; Turkey envisages initiating an “Action Plan” that contains several activities which will be implemented in 2006 and beyond. This study will review our relations with the Latin American countries, discuss the future prospects and mention planned activities in this regard.

Latin Amerika bölgesi ile ilk ilişkilerimiz 19. yüzyıl ortalarında Osmanlı topraklarından Latin Amerika ülkelerine yönelik göçlerle başlamıştır. Çoğunluğu Orta Doğu kökenli, Arap asıllı olan göçmenlere bölgede “Los Turcos” adı verilmiştir. Bölgedeki ülkelerden Arjantin ile 1910’da, Şili ile 1913’de Konsolosluk ilişkilerimiz başlamış, Brezilya ile 1927’de, Uruguay ile 1929’da “Dostluk Anlaşmaları” imzalanmıştır.

Latin Amerika ülkeleriyle ilişkilerimizin dönüm noktasını, dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel’in 1995’te Arjantin, Brezilya ve Şili’ye ve dönemin Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem’in 1998–1999 yıllarında Arjantin, Brezilya, Şili, Venezuela ve Küba’ya yaptığı resmi ziyaretler oluşturmuştur.

1. SİYASİ İLİŞKİLERİMİZ

1.1. Temsil Durumu

Ülkemizin halen Arjantin, Brezilya, Küba, Meksika, Şili ve Venezuela’da Büyükelçilikleri bulunmaktadır. Bu Büyükelçiliklerimiz, diplomatik ilişkimiz kurulmuş ancak temsilciliğimiz bulunmayan diğer 27 Latin Amerika ülkesinde de Türkiye’yi temsil etmektedirler. Bölgedeki Büyükelçiliklerimizin akreditasyon çerçevesinde görev alanına giren ülkeler aşağıda sunulmaktadır:

Buenos Aires Büyükelçiliğimiz: Paraguay, Uruguay, Bolivya,

Brezilya Büyükelçiliğimiz: Surinam,

Havana Büyükelçiliğimiz: Bahamalar, Jamaika, Dominik Cumhuriyeti, St. Kitts&Nevis, Antigua&Barbuda, Saint Lucia, St.Vincent&Grenadines, Dominika, Haiti,

Meksika Büyükelçiliğimiz: Belize, Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Panama,

Santiyago Büyükelçiliğimiz: Peru,

Karakas Büyükelçiliğimiz: Guyana, Barbados, Grenada, Kolombiya, Trinidad & Tobago, Ekvator

Latin Amerika ülkelerinde ayrıca 30 Fahri Başkonsolos ve Konsolosumuz görev yapmaktadır.

Latin Amerika ülkelerinin de Türkiye’de 6 yerleşik Büyükelçiliği ile başta İstanbul olmak üzere önde gelen kentlerimizde faaliyet gösteren 24 Fahri Başkonsoloslugu mevcuttur. Bölge ülkeleri ile gelişen ilişkilerimiz çerçevesinde, Türkiye’nin yeni ülkelerde Büyükelçilikler ve Başkonsolosluklar açması çalışmaları sürdürülmektedir. Bölge ülkeleri de, ülkemizde yeni Büyükelçilik ve Başkonsolosluk açma arzusundadırlar.

1.2. Latin Amerika’ya Açılım Planı

Türkiye’nin, özellikle bölgesinde ve küresel anlamda geçtiğimiz yüzyılın sonlarında artan siyasi ve ekonomik önem ve ağırlığı çerçevesinde, Dışişleri Bakanlığı’nda yapılan değerlendirme sonucunda ülkemizin Latin Amerika ülkeleriyle ilişkilerinin geliştirilmesini hedefleyen bir açılım stratejisi benimsenmiştir. Söz konusu ülkelerle iş-

* Dışişleri Bakanlığı İkili Siyasi İlişkiler Genel Müdürü, Ankara.

birliğimizin nasıl ve hangi alanlarda geliştirilebileceğinin belirlenmesi amacıyla, Latin Amerika'daki Büyükelçilerimizin, Türk kamu ve özel sektör temsilcilerinin ve Latin Amerika ülkelerinin Türkiye'deki Fahri Konsoloslarının katılımlarıyla Eylül 1998'de Bakanlığımızda tertiplenen bir dizi toplantı sonrasında "Latin Amerika Eylem Planı" hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

1998 yılından bu yana diğer kamu kurumları ve özel sektör kuruluşlarıyla yakın işbirliği halinde kararlı ve etkin bir şekilde uygulanmakta olan Eylem Planı, bölge ülkeleriyle ilişkilerimizde ve işbirliğinde kaydedilen aşamalar ve değişen koşullar dikkate alınmak suretiyle düzenli olarak gözden geçirilmekte ve güncelleştirilmektedir. Plan, Türkiye-Latin Amerika ilişkilerini çeşitli yönleriyle bir bütün olarak ele almakta ve ilişkileri her alanda güçlendirecek somut projeler içermektedir. Küreselleşme olgusu ile paralel olarak yeni bölgelere ve pazarlara açılma stratejimizin önemli bir halkasını Batı Yarımküre'ye açılım faaliyetlerimiz oluşturmaktadır.

Bölgeye yönelik ilgimizin bir ifadesi olarak Türkiye, Amerika Devletleri Örgütü (ADÖ) ve Karayip Devletleri Birliği (KDB)'ne gözlemci üye olmuş, her iki örgütle de işbirliğinin esaslarını çizen birer çerçeve işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu kuruluşların yıllık olağan genel kurul toplantılarına imkânlar ölçüsünde üst düzeyde katılmaktadır.

"Latin Amerika Eylem Planı"nın etkin bir şekilde uygulanması neticesinde, başlıca bölge ülkeleriyle Türkiye arasındaki hukuki altyapı büyük ölçüde tamamlanmış, siyasi istişareler ve temaslar ile üst düzeyli ziyaretler ivme kazanmıştır. "Latin Amerika'ya Açılım Planımız" çerçevesinde bugüne kadar gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda başlıca bölge ülkeleriyle siyasi, ekonomik, ticari, konsolosluk, gümrük işbirliği ve hukuki konularda anlaşmalar imzalanmıştır. Özellikle Büyükelçiliklerimizin buldukları ülkelerle Türkiye arasında hukuki altyapının kurulmasında önemli bir mesafe kat edilmiş bulunmaktadır.

Yine bu dönem zarfında ekonomik ve ticari ilişkilerde önemli gelişmeler kaydedilmiş, bölge ülkeleriyle ticaret hacmimiz 2 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

TBMM'de bölge ülkeleri ile ilişkilerimizin derinleştirilmesi ve kamuoylarına yansıtılabilmesini teminen Parlamentolararası Dostluk Gruplarının kurulmasına önem verilmiştir. Bu bağlamda, T.B.M.M. bünyesinde Brezilya, Kosta Rika, Küba, Meksika, Şili, Venezuela ve Arjantin Dostluk Grupları oluşturulmuştur.

Bu çerçeve üst düzey ziyaretlere, siyasi, ekonomik, ticari ve askeri heyetlerin karşılıklı temaslarına olanak sağlamıştır.

1.3. Üst Düzey Ziyaretler

Karşılıklı üst düzey temaslar bağlamında, 2004 yılı Mart ayında Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim, Ekim ayında Şili Cumhurbaşkanı Ricardo Lagos ve Dışiş-

leri Bakanı Ignacio Walker ülkemizi ziyaret etmiştir. Brezilya Kalkınma, Sanayi ve Dış Ticaret Bakanı Luiz Fernando Furlan, 18-19 Mart 2005 tarihlerinde ülkemize bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Küba Dış Ticaret Bakanı Raul de la Nuez, 29-30 Mart 2005 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Türkiye-Küba Karma Ekonomik Komisyon (KEK) VI. Dönem Toplantısı'nın Eşbaşkanlığını yapmak üzere ülkemize gelmiştir. Arjantin Dışişleri Bakanı Rafael Bielsa 27-30 Mart 2005 tarihleri arasında Türkiye'ye bir ziyarette bulunmuştur.

Sayın Alpar 23 Kasım 2005 tarihli Santiago gezisi sırasında Şili Dışişleri Bakanlığı Dış Politika Siyasi Direktörü Carlos Portales ile.

Yine aynı yıl Ekim ayı içinde, Brezilya'da, Maliye Bakanı Sayın Kemal Unakıtan'ın Eşbaşkanlığında Türkiye-Brezilya Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı tertiplenmiş; Sağlık Bakanı Prof. Dr. Sayın Recep Akdağ ise Küba'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Son olarak Sağlık Bakanımız 7-10 Aralık 2005 tarihlerinde Meksika'ya; Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Abdullah Gül ise beraberinde kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile işadamları olduğu halde, 18-22 Ocak 2006 tarihlerinde Brezilya'ya birer resmi ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Dışişleri Bakanı Sayın Gül'ün büyük bir heyetle gerçekleştirilen ziyareti, ilan edilen Latin Amerika Yılı çerçevesinde atılan ilk önemli siyasi açılımı oluşturmaktadır.

Dışişleri Bakanımıza bu ziyaretinde eşlik eden kamu kurumlarının temsilcileri iki ülke arasındaki ahdi çerçevenin tamamlanabilmesine yönelik olarak ilgili Brezilyalı yetkililerle görüşmeler yapmışlar, özel sektör kuruluşlarının temsilcileri ve işadamları da muhataplarıyla görüşerek iş imkânlarını değerlendirmişlerdir. Ziyaret vesilesiyle ayrıca Sao Paulo Ticaret Odası (FIESP)'nda Türkiye-Brezilya İş Konseyinin ilk ortak toplantısı yapılmış, bu husustaki niyet beyanı deklarasyonu Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ve FIESP temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Bu ziyaret sırasında Sao Paulo Fahri Başkonsolosluğumuzun açılışı da yapılmıştır.

1.4. Siyasi İstişareler ve Ekonomik Temaslar

2005 yılında Brezilya, Arjantin, Meksika ve Şili ile siyasi istişareler gerçekleştirilmiştir. Bu istişareler vesilesiyle, ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi olanaklarının araştırılması, turizm alanında karşılıklı işbirliğine hız ve imkân yaratılması amacıyla çeşitli resmi makamlar, özel sektör kuruluşlarının temsilcileri, sanayi ve ticaret odaları ve işadamları ile temaslar sürdürülmüştür. Tüm bu temaslarda bölge ülkeleri ile ilişkilerin daha hızlı ve karşılıklı çıkarları göz önünde tutarak nasıl geliştirilebileceği araştırılmış ve bu çerçevede görüş alışverişinde bulunulmuştur.

2. EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZ

Bölge ülkeleriyle ticaret hacmimiz, 2005 yılı kesinleşmemiş verilerine göre 2 milyar dolardır. Bölgeye olan ihracatımız, ithalatımıza nazaran daha azdır. Bu durum bölge ülkeleri ile dış ticaretimizin çeşitlendirilmesini ve ihracatımızın artırılmasını gerekli kılmaktadır.

Bununla beraber, dış ticaret hacminde önceki yıllara nazaran önemli ölçüde artış kaydedilmiştir. Ayrıca, üçüncü ülkeler üzerinden gerçekleştirilen ve ikili ticaret istatistiklerine yansımaya önemli miktarda bir dolaylı ticaretten de söz etmek mümkündür. Amacımız bu ticari potansiyelin ülkemiz üzerinden ve doğrudan sürdürülmesinin sağlanmasıdır. Ayrıca bölge ülkelerinin başka kaynaklardan almakta oldukları geleneksel ihrac ürünlerimizi Türkiye'den almalarına olanak sağlayacak bazı yapısal değişikliklerin bu ülkelerle birlikte yürütülecek çalışmalarla yönlendirilmesine çalışılmaktadır.

Avrupa Birliği ile ülkemiz arasındaki Gümrük Birliği uyarınca, AB ile Serbest Ticaret Anlaşması (STA) akdetmiş bulunan Latin Amerika ülkeleri Şili ve Meksika ile Türkiye'nin de STA imzalama yükümlülüğü bulunmaktadır. Şili ile STA müzakerelerinin bu yılın başlarında başlatılması öngörülmektedir.

Dışişleri Bakanlığı'nın ve diğer resmi kurumların yanı sıra, TOBB, DEİK, Ticaret Odaları, TÜSİAD, İTO, Karayipler ve Latin Amerika Ticaret Derneği gibi özel sektör kuruluşları da bölge ülkeleri ile ekonomik ilişkilerimizin artırılması yönünde çeşitli etkinlikler düzenlemektedirler. Brezilya ile kurulan İş Konseyi'ne ilaveten, kısa ve orta vadede, Meksika, Arjantin ve Şili ile İş Konseyleri kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Halen sekiz ülke ile yürütmekte olduğumuz Karma Ekonomik Komisyon (KEK) mekanizmasını da bölge ülkeleri ile ekonomik ilişkilerimizi geliştirmenin yararlı bir aracı olarak görmek mümkündür. KEK toplantısı yapılan ülkeler, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Kosta Rika, Küba, Meksika, Peru ve Şili'dir.

3. BÖLGEYE ULAŞIM VE TÜRK HAVA YOLLARI

Türk Hava Yolları'nın bölgeye doğrudan sefer düzenlemesine yönelik faaliyetleri de sürmektedir. THY'nin ilk

etapta Sao Paulo ve Buenos Aires'e doğrudan sefer düzenlemesi hedeflenmektedir. Ülkemiz ile Güney Amerika arasında doğrudan seferlere başlanabilmesi öncelikle bölgenin ülkemize çok uzak olduğu şeklindeki önyargının ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır. Bunun yanında alternatif iklimlere sahip olmaları dolayısıyla bölge ülkeleri ile turizm alanındaki ilişkileri artıracak, ulaşım imkânlarının bu şekilde gelişmesi iş çevreleri arasındaki temasları da artıracaktır.

4. KÜLTÜREL İLİŞKİLER

Kültürel ilişkilerin, siyasi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde öncü ve katalizör rolü oynadığı, halkların birbirlerini daha yakından tanımalarına olanak sağladığı göz önünde tutularak, Latin Amerika ülkeleri ile kültürel ilişkilerimizin geliştirilmesine ayrıca önem verilmektedir.

Bu çerçevede çeşitli bölge ülkelerinde Türk Filmleri Haftası, Türk Yemekleri Günleri, klasik müzik sanatçılarımızın gösterileri, sergiler gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmekte, bu meyanda çeşitli film festivallerine ülkemizden katılım sağlanarak, yerel izleyicilere ülkemiz kültür ve sanatı hakkında bilgi aktarılmaktadır. Yine bu bağlamda 2005 yılı sonunda Meksika'da düzenlenen İznik Çinileri Sergisi'ni de önemli kültürel etkinliklerimiz arasında zikretmek mümkündür. 2006 Latin Amerika Yılı çerçevesinde kültür ve sanatımızın Latin Amerika ülkelerinde tanıtımına özel ağırlık verilmesi öngörülmektedir.

5. SONUÇ

Dışişleri Bakanlığı tarafından 1998 yılında yürürlüğe koyulan Latin Amerika'ya Açılım Planı bölge ülkeleri ile ilişkilerimize önemli bir gelişme sağlamıştır. Siyasi danışmalar muntazam aralıklarla yapılırken, daha etkin bir ekonomik ve ticari işbirliğine olanak sağlayacak görüşmeler, girişimler ve arayışlar hız kazanmıştır. Böylece, Latin Amerika ile ticari ilişkilerimizde önemli artışlar kaydedilmiştir.

Kültürel alandaki temasların sayısı da artmıştır. 2006 yılı içinde ve önümüzdeki yıllarda bölgeye yönelik etkin ve sürekli bir kültürel faaliyet ve tanıtım çalışmaları planlanmaktadır. Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Abdullah Gül'ün 18-22 Ocak 2006 tarihlerinde yapmış olduğu Brezilya ziyareti ile başlatılan ve 2006 Latin Amerika Yılı çerçevesinde planlanan etkinlikler, bölge ülkeleri ile çok yönlü ilişkilerimize ivme kazandırılmasına zemin hazırlayacaktır. Bu yönde hazırlanan yeni Latin Amerika Eylem Planı önümüzdeki yılları da kapsayan bir süre için yapılabilecek etkinlikleri belirlemektedir. ☺